

בס"ד

קידושין ונישואין פרק ד'.

ערכה : קורין בריח

**מעמד החתונה בו קושרים איש ואישה את חייהם
כדת משה וישראל הוא מעמד מרגש ומשמעותי
ביותר בחייו של כל אדם.**

**מעמד זה מורכב מפרטי הלכות רבים היוצרים
ומעניקים את התוקף המחייב לקשר הזוגי.**

שידוכין

אל החיים הזוגיים מגיעים איש ואישה לאחר שכל שלב בו מעמיד נדבך נוסף בקשר הזוגי:
היכרות הדדית

בדיקת התאמה בין הצדדים מבחינות שונות
התרחקות קשר רגשי ומקרב בין בני הזוג.

האמורא רב אסר להינשא ללא שידוך ונקט אמצעי ענישה למי שנשא אישה ללא היכרות מוקדמת

תלמוד בבלי: רב היה מלקה את המקדש אישה בשוק, ואת המקדש בביאה ואת המקדש ללא שידוכין.

**חכמים ראו ערך מכונן בהליך מוקדם של היכרות בין איש ואישה.
חיוב "מכת מרדות" הוא עונש למי שמרד בגזירת חכמים.**

רמב"ם: המקדש בלא שידוך או המקדש בשוק אע"פ שקידושיו גמורים, מכין אותו מכת מרדות כדי שלא יהא דבר זה הרגל לזנות וידמה לקדשה שהייתה קודם מתן תורה. (שכך היו מקדשים לפני מתן תורה)

על אף שחובת השידוכין אינה נזכרת במפורש בתורה היא הפכה למחייבת כדי ליצור נאמנות ומחויבות הדדית, והיא ביטוי להסכמה שלהם להינשא. השידוכין מונעים קידושין שנערכים בפזיזות ומתוך קלות ראש וכן מונעים פריצות וזנות.

אין הם משנים את מעמדם של בני הזוג מבחינה הלכתית. הם עדיין אסורים זה לזה ואם יפרו את ההסכמה להינשא, יוכל כל אחד מהם להינשא לאחר ללא עיכוב.

מקובל לבקש מחילה זה מזו ולהיפך.

כיום זוג שהודיעו ברבים על רצונם להינשא נקרא
זוג מאורס

בחלק מהקהילות קיבל מעמד השידוכין את השם

"תנאים". בעת עריכת התנאים- קובעים שני הצדדים מתי תערך החתונה, מה הן המחויבויות של כל צד, ומה גובה הפיצוי שישלם כל צד במקרה ביטול השידוך.

בחלק מהקהילות נהגו לכתוב "שטר תנאים"

טכס הקידושין כולל:

מעשה הקידושין

אמירה

ברכת האירוסין

עדים

רב מוסמך מסדר קידושין

מניין

אירוסין - קידושין

השלב הראשון שיש לו משמעות הלכתית מחייבת בקשר בין חתן וכלה הוא השלב המכונה אירוסין או קידושין.

רמב"ם:

א. "לפני מתן תורה היה אדם פוגע אישה בשוק..." פוגש אישה, אם רצה הוא והיא לישא אותה היה מכניסה לביתו ובועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאישה. כיוון שניתנה תורה..נצטוו ישראל שאם אדם רוצה לישא אישה יקנה אותה תחילה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאישה. שנאמר " כי יקח איש אישה ובא אליה"

ב. **וליקוחין** אלה מצוות עשה של תורה הם. ואפשר לקנות אישה בשלושה דרכים: בכסף או בשטר או בביאה. **בביאה ובשטר מהתורה.** ובכסף מדרבנן.

וליקוחין אלו נקראים קידושין או אירוסין בכל מקום. ואישה שנקנית באחד משלושת הדרכים האלה נקראת מקודשת או מאורסת.

ג. וכיוון שנקנית האישה ונעשית מקודשת אע"פ שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה.. הרי היא כבר **אשת איש**, והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתת בית דין (בזמן שהיתה סנהדרין ונהגו עונשי מיתה) ואם רצה לגרשה צריכה גט.

בתקופות מוקדמות ארכה תקופת הקידושין עד שנה שלמה.

הייתה זו תקופה של הכנות לחתונה- הכנת החתונה והבית והכנות רוחניות לבניית הקשר (בתקופה זו היה אסור לאיש ולאישה לקיים חיי אישות)

מתקופת הגאונים בערך, הצטמצם הפער בין מעשה הקידושין למעשה הנישואין עד לדקות אחדות כשהכול נעשה במעמד אחד מתחת לחופה.

כך אנו נוהגים היום כשקריאת הכתובה משמשת הפסקה בין מעשה הקידושין לברכות הנישואין.

צירוף מעמד הקידושין והנישואין לזמן אחד איננו משנה את העובדה ששני מרכיבים אלו הם שני שלבים נפרדים בעלי אופי שונה ביצירת המחויבות בין איש ואישה.

הכינוי שניתן לחתן וכלה בשלב הקידושין/אירוסין (בלשון המקרא) הוא "ארוס" ו"ארוסה"

אותיות מילים אלו זהות למילים **אסור ואסורה**.

שתי משמעויות לעניין:

- ❖ א. זוג **שאסור** (במגע) אחד לשני, חייב להיות מרוחק אחד מהשני..
- ❖ ב. זוג **שאסור** אחד לשני זה גם להיות **קשור** אחד לשני. (אסור מלשון אסירים).

מה שיכול לקשור ולאסור את בני הזוג זה לזו, ואף לאסור אותם זה לזה מההיבט הפיזי, הוא הקשר הרוחני החדש שמתחיל להתרקם ביניהם משעת הקידושין. רק מה שמעבר לקשר של "כאן" ו"עכשיו" יכול לקיים קשר נצחי.

- ❖ אם הקשר בנוי רק על המותר, רק על הרגעים והתקופות שבהם בני הזוג מותרים זה לזה, קשה לדעת מה יתפתח בימים שהמותר כבר לא כל כך זוהר....אך אם הקשר בנוי על אהבה ואחוה שלום ורעות, זה נותן פשר ומשמעות לקשר העכשווי..

- ❖ זה הסוד של כל חיי המשפחה. גם במהלך הנישואין יש תקופות של איסור והיתר. כשכל העת זוכרים מה באמת אוסר ומקשר את בני הזוג זה לזה. הזיכרון התמידי הוא מביא קדושה וברכה לייחוד הפיזי בין בני הזוג.

סיכום מושגים:

בימי חז"ל

בימינו

שידוכין	אירוסין	אין שינוי מבחינת מעמד הלכתי. נשאים רווקים לכל דבר. אסורה לארוס שלה ואסורה לכל העולם.
קידושין- אירוסין- ליקוחין	קידושין	מקודשים אחד לשני. איש ואישה. עדיין אסורה על בעלה ולכן אסור להם לקיים חיי אישות. האישה אסורה לכל העולם ומי שבא עליה חייב מיתת בית דין. במקרה ורוצים להיפרד-חייבים גט.
נישואין	נישואין	נשואים. מותרת לבעלה. האישה אסורה לכל העולם ומי שבא עליה חייב מיתת בית דין. במקרה ורוצים להיפרד-חייב גט.

עד לתקופת הגאונים
היה פער של שנה
בין הקידושין
לנישואין.
היום עושים את שני
השלבים אחד אחרי
השני מתחת לחופה

בס"ד

ברכת האירוסין

על פי ההלכה רק רב מוסמך בנושא קידושין (שבקי בטיב
גיטין וקידושין) יכול לערוך חופה וקידושין.

ברכת האירוסין

ברוך אתה ה'... וציוונו על העריות
ואסר לנו את הארוסות לנו,

והתיר לנו את הנשואות לנו ע"י חופה וקידושין

ברוך אתה ה'... מקדש עמו ישראל
ע"י חופה וקידושין"

הרב מברך את הברכה בפני מנין אנשים

כדי לתת פומביות לנישואין
ולמנוע קידושי סתר.

**מעיקר הדין החתן יכול לברך בעצמו את ברכת האירוסין אך ברוב
הקהילות הרב מברך את הברכה הזו :
א. כדי לא לבייש את החתן שאיננו יודע לקרוא.
ב. מחשש שבשל טרדת החתן(וההתרגשות..) הוא לא יתכוון כראוי.**

הברכה מורכבת משלושה חלקים:

**איסורי עריות, איסור קישרי אישות בין המאורסים, היתר קשרי
אישות לאחר חופה וקידושין.**

**הסיומת של הברכה מבטאת את קדושת עם ישראל שבאה לידי
ביטוי בבניית הקשר הזוגי על ידי חופה וקידושין.**

"האישה נקנית"

אחת הדרכים לקדש אישה היא באמצעות מתן כסף. הבעל
נותן לאישה כסף או חפץ ששוויו פרוטה.

משנה בבא מציעא: והאישה מתקדשת בשווה פרוטה.

משנה מסכת עדויות: והאישה מתקדשת.. בפרוטה ובשווה
פרוטה.

משנה קידושין: האישה נקנית בשלוש דרכים,

וקונה את עצמה בשני דרכים.

נקנית בכסף (דרבנן)

בשטר ובביאה (מדאורייתא)

(בכסף: בית שמאי אומרים: בדינר ובשווי דינה.

בית הלל אומרים: בפרוטה או בשווה פרוטה.)

וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל.

"בשלושה דרכים האישה נקנית..."
 מה משמעות הדבר? מי קונה מה?
 השורש ק.נ.ה. מתפרש בשני מובנים.
 קניית חפץ ויצירת מעמד חדש.

* מעשה הקניין הוא נקודת האל חזור בקשר מסוים: קניין, מסחר, נתינת מתנה, קידושין.

- **קניין** – בהקשר של נישואין מבטא שינוי מעמד (שבא לידי ביטוי באיסור)

- במשנה במסכת בבא מציעא ובמסכת עדויות מודגש ממד התוכן של הקידושין. ואילו במשנה במסכת קידושין מודגש המימד המשפטי.

- להבדיל... בהמשך המשנה:
 "וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל" -

- מעמדה האישי משתנה. האישה לא שילמה דבר כדי לרכוש את מעמדה החדש.

מעמד החדש של זוג נשוי בא לידי ביטוי

גם ביכולת ובחובה לחיות חיי אישות.

דבר שהיה אסור עליהם בהיותם פנויים.

העובדה שהאיש נותן לאישה מטבע או חפץ ששוויו פרוטה

בלבד, מלמדת שאין מדובר בקניין רכושני.

מטרת הנתינה היא ביטוי לרצינות כוונותיו של האיש

המקדש את האישה בכך שהוא מעניק לה משהו משלו.

האישה, גופה ורצונותיה אינם רכושו של האיש.

הם שלה לעולם.

בס"ד
אע"פ שאפשר לקדש במטבע או בכל חפץ שווה
פרוטה כבר בתקופות מוקדמות מאד החלו לקדש
בטבעת כי...

1. תזכורת קבועה לנישואין.

2. טבעת עגולה- מבטאת אין סופיות בקשר ובברית ביניהם.

תוספות קידושין: "הרי את מקודשת לי".

מקודשת לעולם בשבילי.

הרי את מובדלת/מיוחדת/מזומנת לי
מכל העולם.

שברגע שאישה מתקדשת לבעלה, היא נאסרת לכולם.

עדי קידושין

בשונה מעדות רגילה שבה העדים מעידים על מעשה שראו, במעמד הקידושין משמשים העדים חלק מהותי

בקיום תוקף הקידושין .

חייבים להיות שני עדים:

כשרים לעדות – זכרים בני 13. בריאים.

שאינם קרובי משפחה - לא של החתן והכלה , ולא ביניהם

הם נקראים "עדי קיום"

ללא נוכחותם אין תוקף לקידושין.

(להבדיל מעדי הוכחה- שמעידים על אירוע שקרה)

**מייחדים אותם לתפקיד "עדי קידושין"
ולא מספיק שהם נוכחים בקהל.**

העדים משמעותיים ב3 שלבים בתהליך

1. בעת נתינת הטבעת ולשמוע את החתן אומר "הרי את מקודשת לי..."

2. בעת החתימה על הכתובה

3. בעת כניסת החתן והכלה לחדר ייחוד.

שו"ע: בכסף כיצד? נותן לה בפני שנים, פרוטה או שווה פרוטה ואומר לה הרי את מקודשת לי בזה.

רמ"א: ויש אומרים שיש לאמר לה: כדת משה וישראל. וכך נוהגים לכתחילה.

שו"ת מהרים מינץ: ומראה הטבעת לאותן העדים שהיא שווה פרוטה, ויזהיר העדים שיראו נתינת הטבעת לאצבע הכלה. וישמעו דברי החתן שאמר הרי את מקודשת לי וכן מקריא המברך את החתן " הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל" ויזהר מאד המקריא שלא יאמר "לי" בפירוש, דהוי כאילו הוא מקדש הכלה. ואז כשהתקדשה יאמרו כל העומדים שם:

מצא 216.

בס"ד

טקס הנישואין כולל:

חופה.

כתובה.

ברכות הנישואין (שבע ברכות).

עדים.

מניין אנשים.

רב מסדר קידושין.

בס"ד

הכתובה.

* נקראת בין טכס הקידושין לטכס הנישואין מיד אחרי שהחתן אמר " הרי את מקודשת לי.."

ע"מ ליצור הפרדה

וליצור אפשרות לברך שוב את ברכת "בורא פרי הגפן".

וכן תזכורת לכך שיש פה שני טכסים מאוחדים.

*החתן עושה על הכתובה מעשה קניין- כלומר לוקח

אחריות גמורה כל מה שכתוב בה.

ועל כך מעידים העדים החתומים על הכתובה.

*החתן מוסר לכלה את הכתובה בפני שני העדים כדי

לצאת ידי דעות הסוברים שאין תוקף לשטר עד שנמסר לקונה..

ואמר לה "הרי כתובתך" ובזה נותן לה תוקף הלכתי.

*יש לשמור היטב את הכתובה שלא תאבד.

שטר הכתובה יישאר בידי הכלה או ברשות אחד מקרוביה
שישמור עליו בעבורה. ויש להיזהר שלא תאבד הכתובה
עקב טרדת החתונה.

אין להניח את הכתובה בידי הבעל. ובהרבה מקומות
חותמים את שטר הכתובה בשני טפסים. טופס אחד נמסר
לידי הכלה וטופס שני מפקידים במשרדי הרבנות, שאם
במקרה יאבד שטר הכתובה שבידי הכלה, יוכלו להסתמך
על השטר שברבנות.

בקהילות הספרדיות נהגו שהכתובה נמצאת בידי אם הכלה
ובקהילות אשכנז בביתם של בני הזוג.

העובדה שברגעי השיא של מעמד הנישואין עוסקים בטופס
משפטי מלמדת את השיעור הראשון בזוגיות.

זוגיות = אחריות.

אהבה אמיתית אינה רומנטיקה בלבד
אלא יש בה אחריות רבה והתחייבות גדולה.

החופה-

חלק עיקרי ביצירת הנישואין.

מלשון חיפוי – כיסוי- הגנה

כמו שאמרה רות לבועז: "ופרשת כנפך על אמתך"

דעות שונות בראשונים מהי חופה:

1. כניסת החתן והכלה לביתם המשותף אחרי הנישואין.

2. פריסת טלית או בד על שניהם ביחד בעת החופה.

3. כיסוי פני הכלה בהינומה. (ואלמנה בייחוד).

4. למנהג האשכנזים- כניסת החתן והכלה לחדר שמיועד עבורם - חדר ייחוד.

הספרדים לא נהגו להתייחד אחרי החופה וכך נהגו כל גדולי התורה ויוצאי עדות המזרח מדורי דורות ומנהג רבותינו בידנו. ולדעתם עיקר הייחוד הוא בפריסת הטלית מעל החתן והכלה.

ברכות הנישואין - 7 ברכות.

מתחת לחופה מברכים שוב ברכה אחת על היין ובנוסף מברכים את 6 ברכות הנישואין שהן ברכות שבח. בסיום המעמד מתחת לחופה נחשבים

בני הזוג לזוג נשוי.

הברכות נוגעות בשלושה מעגלים:

מעגל זוגי - אישי הכולל בקשות על השמחה שלהם זב"ז.

מעגל לאומי- בקשות על עמ"י וא"י (קיבוץ גלויות , תפילה לגאולה)

מעגל אוניברסאלי- הודאה על בריאת העולם והמשך קיומו.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהִכֵּל בָּרָא לְכָבוֹדּוֹ.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ; בְּצֵלֶם דְּמוּת
תְּבַנִּיתוֹ. וְהִתְקִין לוֹ מְמֻנָּה בְּנִין עֲדֵי עַד; בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, יוֹצֵר הָאָדָם.

שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתִגַּל עֲקֶרָה בְּקִבוּץ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה; בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְשַׂמֵּחַ
צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ.

שִׂמַּח תְּשַׂמַּח רָעִים אֲהוּבִים כְּשִׂמְחָה יִצִּירָךְ בְּגֵן עֵדֶן מִקֵּדֶם; בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
מְשַׂמֵּחַ חֵתָן וְכֻלָּה.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּרָא שְׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה; חֵתָן וְכֻלָּה; גִּילָה
רָנָה; דִּיצָה וְחֻדוּהָ; אֲהָבָה וְאַחֻוָּה. שְׁלוֹם וְרַעוּת. מְהֵרָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַע
בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם; קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה; קוֹל חֵתָן וְקוֹל כֻּלָּה;
קוֹל מְצַהֲלוֹת חֲתָנִים מִחֻפְתָּם וּנְעָרִים מִמִּשְׁתֵּה נְגִינָתָם; בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
מְשַׂמֵּחַ הַחֵתָן עִם הַכֻּלָּה.

אם אשכחך ירושלים...

איך זוכרים את ירושלים בשעת החופה?

1. חתן וכלה עומדים ופניהם לכיוון ירושלים.
2. נתינת אפר על ראש החתן.
3. שבירת הכוס ואמירת "אם אשכחך ירושלים.."

חדר ייחוד

בקהילות אשכנז נהגו שבסיום החופה החתן והכלה הולכים לחדר ייחוד. זאת לדעת הפוסקים כי הנישואין נשלמים כשהחתן והכלה מתייחדים לבדם בחדר נעול לכמה דקות.

יש מבנות אשכנז שנהגו לכסות ראשן כשיוצאות מחדר הייחוד, אך נהגו מזה דורות כי כלה יכולה להסתפק בהינומה במהלך כל החתונה.

יש הנוהגות לא לכסות את ראשן כלל במהלך החתונה מאחר שהליך הייחוד טרם הושלם. על פי הספרדים הייחוד מושלם רק בכניסה לביתם אחרי סעודת הנישואין ולכן אינן חייבות לכסות את ראשן במהלך החתונה.

לאחר החופה פונים לשמחת החתונה שעליה נאמר:

"מצווה לשמח חתן וכלה ולרקד לפניו ולומר שהיא

נאה וחסודה(פירוש מן: "ותישא חן בעיניו").

אפילו אינה נאה..

רמ"א: מצינו שרבי יהודה בר עילאי היה מרקד לפני הכלה.

ומבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה לחופה

שבע ברכות
לחתן וכלה

ימי שבע ברכות

את שבע הברכות שמברכים מתחת לחופה

חוזרים ומברכים בכל סעודה שנערכת עם החתן והכלה

במשך שבעת ימי המשתה,

בתנאי שיהיה מניין אנשים שכוללים בתוכם "פנים חדשות", נוכחות

של אדם שלא השתתף בחתונה או בסעודת שבע ברכות קודמת

של אותו הזוג.

שולחן ערוך: מי שמתחתן עם כלה בתולה (הכוונה רווקה)

צריך לשמוח עמה 7 ימים,

שלא יעשה מלאכה

ולא יעשה משא ומתן בשוק

אלא אוכל ושותה ושמח עמה, בין אם הוא בחור(רווק) בין אם הוא אלמון.

וחתן אסור בעשיית מלאכה, ואסור לצאת יחידי(לבד) לשוק.

סיכום קצר לסדר החופה

ההורים מוליכים את החתן לעבר הכלה, שם יכסה החתן את הכלה בהינומא לעיני העדים.
האבות מוליכים את החתן והאימהות את הכלה. יש הנוהגים שהורי החתן מוליכים את החתן והורי הכלה את הכלה.

החתן נכנס תחת החופה ואחר כך מגיעה הכלה. בקהילות אשכנז נהגו שהכלה עם אמה ועם אם החתן סובבות סביב החתן שבעה סיבובים. החתן והכלה עומדים ופניהם לכיוון ירושלים.

הרב מברך את ברכת האירוסין על היין ולאחר שהחתן והכלה טועמים מהיין, החתן מקדש את הכלה באמירת "הרי את מקודשת לי..". החתן עונד לכלה את הטבעת לעיני העדים.
בקהילות ספרד, החתן מתעטף בטלית חדשה ומברך עליה "שהחיינו". יש הנוהגים לפרוס טלית מעל החתן והכלה.

יש הנוהגים שבשלב זה החתן שובר את הכוס לזכר חורבן ירושלים.

לאחר מכן קוראים את הכתובה, כדי ליצור הפסק בין הקידושים והנישואין. עם סיום קריאת הכתובה, החתן מוסר לכלה את הכתובה לעיני העדים. יש העושים מעשה קניין וחותמים על הכתובה מתחת לחופה, ויש שעושים את זה לפני החופה.

מברכים את שבע ברכות הנישואין.

החתן שובר את הכוס לזכר החורבן.(מי שלא עשה את זה קודם)

חדר ייחוד - על פי מנהג קהילות אשכנז, החתן והכלה נכנסים לחדר ייחוד ונועלים אותו כשעדים ממתנים מספר דקות סמוך לדלת. לפי מנהג קהילות ספרד, החתן והכלה אינם נכנסים לחדר ייחוד.

